

مبانی
کسب و کار
در اقتصاد اسلامی

تألیف

اصغر سپهبدان قره‌بابا

۱۳۸۹

سپهیان قره‌بابا، اصغر - ۱۳۵۴	HB
مبانی کسب و کار در اقتصاد اسلامی / تالیف: اصغر سپهیان قره‌بابا.	۱۷۲
ناشر: انتشارات نورعلم، ۱۳۸۹	۴ م ۲ /
۲۹۳ ص.	۱۳۸۹
ISBN: 978-964 2728- 96 - 1	
کتابنامه ۲۸۷-۲۹۳.	
۱. اسلام و اقتصاد ، ۲. اخلاق کسب و کار ، الف. عنوان.	
رده دیویی ۲۹۷	

انتشارات نورعلم: تهران - خیابان دماوند - خیابان زاهد گیلانی - پلاک ۲۳۸

noreelm@yahoo.com

۰۹۱۲۳۳۳۴۲۲۹

مبانی کسب و کار در اقتصاد اسلامی

تالیف: اصغر سپهیان قره‌بابا

ویراستار: الهام لرستانی

ناشر: مرکز آموزش علمی کاربردی مدیریت صنعتی کرمانشاه و نورعلم

شمارگان: ۱۰۰۰

نوبت چاپ: اول ۱۳۸۹

چاپ و لیتوگرافی: ادیب

قیمت: ۵۸۰۰ تومان

پخش در تهران: کتابیران - ۱۵ - ۶۶۵۶۶۵۱۱

پخش در همدان: نشر دانشجو - ۸۳۷۸۰۱۰ - ۰۸۱۱

پایگاه اینترنتی: www.nooreelm.com

موبایل کار: در صورت عدم دسترسی به کتابهای این انتشارات، از طریق تماس با شماره زیر

۰۹۱۲۳۳۳۴۲۲۹

کتابها با پست به تمام نقاط ایران ارسال می شود.

پیشگفتار

امروزه در حوزه‌های علوم اجتماعی محوریت اخلاق و دین در زندگی از منظر بسیاری از دانشمندان غربی که حتی ممکن است دارای جهان بینی ماتریالیستی نیز باشند، پایه گذار عامل انباشت سرمایه‌های اجتماعی به شمار رفته و علاوه بر آن می‌تواند عملکرد بازار نیز را کارا تر نماید. بنابراین علمای اقتصادی به این نتیجه رسیده‌اند که بهترین روش نظارت بر بازار از طریق نظارت جامعه بر آن و از روش افزایش سرمایه‌های اجتماعی صورت می‌پذیرد.

تجربه نشان داده است که افراد جامعه می‌توانند نظارت را به معنای واقعی در اجتماع پیاده کنند. نظارت جامعه بر بازار با نظارت تک تک افراد بر آن معنی می‌یابد. در این نوع نظارت افراد در درجه اول بر اعمال خود و در مراحل بعدی بر رفتار دیگر افراد نظارت می‌نمایند. نظارت یک فرد بر رفتار خود را می‌توان در لایه لای آموزه‌های دینی در قبال عمل به واجبات و مستحبات و همچنین پرهیز از انجام معاملات حرام و یا رفتارهای مکروه پیدا نمود. نظارت فرد بر رفتار دیگران نیز در حوزه امر به معروف و نهی از منکر تفسیر می‌شود. بنابراین نتیجه می‌شود که شرع مبین اسلام امر نظارت بر بازار را در آموزه‌های دینی خود لحاظ کرده است و فرد می‌تواند تنها با انجام تکالیف شرعی خود این امر را محقق کند.

مباحث اقتصاد اسلامی از جمله موضوعات مهم و کاربردی است که خوشبختانه تلاش‌های بسیاری در این زمینه صورت گرفته و کتب ارزشمندی نیز توسط علمای عظام به رشته تحریر درآمده است که این وجیزه، تمرین تلمذی از دریای بیکران این کتب علمی و متبرک می‌باشد.

در این کتاب سعی شده مطالب مور نیاز جهت تدریس درس تخصصی کسب و کار در اقتصاد اسلامی، ویژه دانشجویان رشته مدیریت کسب و کار و بازاریابی در دوره‌های کاردانی و کارشناسی دانشگاه جامع علمی-کاربردی به رشته تحریر درآورده شود. نظر بر اینکه دانشگاه جامع علمی-کاربردی رویکرد کاربردی داشته، این کتاب نیز این هدف را دنبال نموده و بصورت کاربردی تهیه گردیده است؛ بطوریکه مطالب و نکات مندرج در این کتاب

را می‌توان در زندگی روزمره انسان‌های جامعه و افراد مشاهده نمود. علاوه بر آن موضوعات آن با حداکثر انعطاف پذیری به منظور استفاده دانشجویان تدوین شده است. از دیگر ویژگی‌های این نوشته، ساده بودن آن است. مطالب این کتاب از لحاظ شکلی و محتوایی به گونه‌ای تدوین شده است که هم می‌تواند مورد استفاده عموم علاقه‌مندان قرار گیرد، بطوریکه حتی یک کاسب عادی نیز می‌تواند آن را مطالعه کرده و از آن در فعالیت‌های تجاری خود بهره‌برد و هم به عنوان کتاب درسی، برای دوره‌های کاردانی و کارشناسی بسیار سودمند باشد. از دیگر سو، این کتاب می‌تواند برای محققین و دانشجویان کارشناسی ارشد نیز به عنوان عامل کمکی در درک مسائل پیشرفته موجود و همچنین مطالب مقالات مجلات علمی-تخصصی، سودمند باشد.

این کتاب در ده فصل تنظیم گردیده است که در فصول اول، دوم و سوم آن به بیان کلیاتی از اقتصاد اسلامی، کسب و کار، انواع و آداب آن پرداخته و سپس به تحلیل داد و ستد و مالیات‌ها و هم چنین بازار سرمایه و اموال و املاک پرداخته و در بخش‌های پایانی روابط میان افراد در قالب عقود اسلامی را تشریح کرده و شرایط تنظیم قراردادها را آموزش می‌دهد. در خاتمه بر خود لازم می‌دانم که از سرکار خانم لرستانی که با دقت تمام و حوصله زیاد ویرایش کتاب را انجام دادند و از ریاست و کارکنان محترم مرکز آموزشی علمی کاربردی مدیریت صنعتی کرمانشاه که زمینه را برای داوری و چاپ کتاب مهیا کرده و همه دانشجویان عزیزم در رشته مدیریت کسب و کار و بازاریابی ورودی ۸۷ که مرا در تدوین این کتاب یاری نموده‌اند، تقدیر و تشکر نمایم.

امید است؛ اساتید، دانشجویان و خوانندگان محترم و فرهیخته، اشکالات و اشتباهات موجود در کتاب را تذکر داده و ما را در هر چه بیشتر غنی‌تر ساختن مطالب این کتاب در آینده یاری فرمایند.

اصغر سپهان قره‌بابا

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات

۱۸.....	تعریف اقتصاد اسلامی.....
۱۹.....	مکتب اقتصادی اسلام.....
۲۰.....	نظام اقتصادی.....
۲۳.....	مصرف و مطلوبیت در اسلام.....
۲۴.....	مصرف و توزیع مجدد.....
۲۵.....	کالا.....
۲۶.....	کالای اقتصادی و کالای رایگان.....
۲۶.....	مال و مالیت از دیدگاه فقه اسلامی.....
۲۸.....	ثروت یا مال از دیدگاه قرآن.....
۲۹.....	مصارف واجب.....
۳۲.....	قواعد فقهی مربوط به مال.....
۳۲.....	قاعده اتلاف.....
۳۳.....	اسراف.....
۳۴.....	تبذیر.....
۳۵.....	مصارف حرام.....

فصل دوم: کسب و کار

۳۸.....	تجارت.....
۳۹.....	مسئله نظارت بر امر تجارت.....
۴۰.....	پیامدهای عدم نظارت بر بازار.....
۴۰.....	راههای نظارت بر بازار.....
۴۱.....	بازار.....
۴۱.....	دولت.....

۴۲	جامعه
۴۲	شرایط تجارت از دیدگاه قرآن
۴۴	چند نکته مهم
۴۴	آداب کسب و تجارت
۴۷	شرایط معامله
۴۷	شرایط خریدار و فروشنده
۴۸	شرایط پول و کالا
۴۹	واژه شناسی
۴۹	عقد
۵۱	ایقاع
۵۱	قرارداد
۵۱	معامله
۵۱	شرایط اساسی صحت معامله
۵۳	خيارات
۵۴	رهن
۵۴	صلح
۵۵	ضمان
۵۵	اعاده مالکیت
۵۵	ابراء
۵۵	هبه
۵۵	بیع
۵۶	تعهد
۵۶	وجه التزام
۵۶	جریمه تأخیر

۵۶.....	دین حال.....
۵۶.....	جمالہ.....
۵۷.....	اشاعہ.....
۵۷.....	افراز.....
۵۷.....	وکالت.....
۵۷.....	وکیل در توکیل.....
۵۸.....	قبض.....
۵۸.....	نحوۃ تحصیل سود یا درآمد در معاملات اسلامی.....

فصل سوم: انواع کسب

۶۰.....	انواع تجارت در اسلام.....
۶۱.....	مکاسب مباح.....
۶۳.....	مکاسب مکروه.....
۶۷.....	مکاسب حرام.....

فصل چهارم: بیع

۷۸.....	عقد بیع.....
۸۰.....	آداب بیع.....
۸۲.....	معامله میوه و محصول.....
۸۳.....	معامله حیوان.....
۸۴.....	معامله صرف.....
۸۵.....	اقسام بیع.....
۸۵.....	مسارومہ.....
۸۵.....	مربحہ.....
۸۶.....	مواضعہ.....
۸۷.....	تولیہ (راس المالی).....

۸۸	چند نکته
۸۹	انواع بیع بر اساس پرداخت ثمن و مبیع
۸۹	نقد
۸۹	نسیه
۹۳	سلف (پیش فروش)
۹۴	نحوه محاسبات نرخ سود وام بانکی در معاملات سلف
۹۵	شرایط معامله سلف
۹۶	احکام معامله سلف
۹۷	«تطفیف» یا کم فروشی
۹۹	زیان کم فروشی
۱۰۰	احتکار
۱۰۶	وظیفه دولت در نرخ گذاری اجناس
۱۰۷	حکم احتکار
۱۱۰	مناقصه
۱۱۰	مناقصه گزار
۱۱۰	مناقصه گر
۱۱۰	انواع مناقصه
۱۱۱	مراحل فرآیند برگزاری مناقصات
۱۱۲	روشهای انجام مناقصه
۱۱۲	اسناد مناقصه
۱۱۳	اعضای تشکیل دهنده کمیسیون مناقصه
۱۱۳	فراخوان مناقصه (آگهی مناقصه)
۱۱۴	ارزیابی کیفی مناقصه گران
۱۱۵	شرایط تجدید مناقصه

- موارد و مراحل ترك تشریفات مناقصه..... ۱۱۵
- موارد عدم الزام به برگزاری مناقصه..... ۱۱۶

فصل پنجم: بازار سرمایه

- ربا..... ۱۲۰
- معنی لغوی ربا..... ۱۲۲
- تاریخچه ربا..... ۱۲۴
- حرمت ربا در اسلام..... ۱۲۷
- مستندات حکم تحریم ربا..... ۱۲۷
- انواع ربا..... ۱۲۸
- ربای معاملی..... ۱۲۸
- ربای قرضی..... ۱۲۸
- فلسفه تحریم ربا..... ۱۳۰
- شرایط تحقق ربا..... ۱۳۲
- فرق میان معامله و ربا..... ۱۳۳
- فرق ربا و صدقه..... ۱۳۳
- حیله و کلاه شرعی برای ربا خواری..... ۱۳۴
- روش‌های پیش‌گیری از ربا..... ۱۳۵
- مضاربه..... ۱۳۶
- سابقه مضاربه قبل از اسلام..... ۱۳۹
- مضاربه و ماده ۵۴۶ قانون مدنی..... ۱۳۹
- عقد مضاربه..... ۱۴۰
- مضاربه عامل با دیگری..... ۱۴۴
- در مضاربه حکم امانت جاری است..... ۱۴۵
- بیع نسبه..... ۱۴۶

۱۴۶	مشروعیت بیع نسیه
۱۴۷	احکام بیع نسیه
۱۴۸	صرف برات
۱۴۹	قرض
۱۵۱	فرق امانت و قرض
۱۵۲	قرض مصرفی و قرض تولیدی
۱۵۳	قرض الحسنه از دیدگاه آیات و روایات
۱۵۴	ثواب قرض دادن
۱۵۵	باز پرداخت قرض
۱۵۶	احکام قرض
۱۶۰	چند مسئله
۱۶۱	دین
۱۶۵	احکام مربوط به دین اعم از قرض، سلف و نسیه

فصل ششم: مالیات‌های اسلامی

۱۷۰	خمس
۱۷۱	موارد خمس
۱۷۳	توزیع خمس
۱۷۵	زکات
۱۷۶	دلیل وضع زکات در اسلام
۱۷۶	نقش زکات در اسلام
۱۷۸	ضمانت اجرایی زکات در اسلام
۱۸۰	موارد مشمول زکات در اسلام
۱۸۲	توزیع زکات
۱۸۴	شرایط مستحقین زکات

۱۸۴	نظریه فقها در باره زکات
۱۸۸	زکات فطریه یا زکات جان
۱۸۹	انفاق
۱۹۱	انفاق و صدقات در قرآن کریم
۱۹۱	اخلاق در انفاق و صدقه
۱۹۴	اسراف در انفاق
۱۹۵	انفاق از مال خوب
۱۹۵	انفاق از روی ریا
۱۹۷	انفاق فردی
۱۹۸	انفاق جمعی یا گروهی
۱۹۹	انفاق به امکانات اجتماعی و آثار آن
۲۰۰	احسان و انفاق
۲۰۰	کفاره و انفاق
۲۰۱	انفاقات جاریه
۲۰۱	آثار انفاق و صدقه

فصل هفتم: اموال و املاک

۲۰۴	اجاره
۲۰۵	ارکان اجاره
۲۰۵	ایجاب و قبول
۲۰۶	در متعاقدين
۲۰۶	موضوع و محل اجاره
۲۰۷	عوض
۲۰۹	معوض
۲۱۱	مدت اجاره

۲۱۲.....	وظیفه موجر.....
۲۱۲.....	وظایف مستاجر.....
۲۱۳.....	انقضاء مدت.....
۲۱۳.....	فسخ اجاره.....
۲۱۴.....	اجاره و مرگ موجر یا مستاجر.....
۲۱۵.....	احکام اجاره.....
۲۱۷.....	مسائل متفرقه اجاره.....
۲۱۹.....	شرایط اجاره.....
۲۲۰.....	سر قفلی.....
۲۲۱.....	سر قفلی و حق کسب.....
۲۲۴.....	سر قفلی به اعتبار تقدم مستاجر متصرف در اجاره محل کسب.....
۲۲۴.....	مفهوم اصطلاحی سر قفلی.....
۲۲۵.....	اقسام سر قفلی.....
۲۲۸.....	جعاله.....
۲۳۰.....	وقف.....

فصل هشتم: قرارداد

۲۳۴.....	قرارداد.....
۲۳۴.....	شرایط انعقاد یک قرارداد کامل.....
۲۳۵.....	طرفین قرارداد.....
۲۳۶.....	موضوع قرارداد.....
۲۳۸.....	ضمانت نامه.....
۲۳۹.....	اصول فنی مطابق استاندارد در قرارداد.....
۲۴۰.....	فسخ قرارداد.....
۲۴۱.....	قرارداد انتقال قطعی.....

۲۴۱	قرارداد اقاله
۲۴۲	قرارداد پرداخت خسارت
۲۴۲	قرارداد پیمانکاری
۲۴۲	قرارداد بازرگانی
۲۴۲	قرارداد کار
۲۴۳	قرارداد ودیعه
۲۴۳	قرارداد حواله
۲۴۳	قرارداد ضمانت
۲۴۳	قرارداد توزیع
۲۴۴	قرارداد وکالت
۲۴۴	قرارداد حق انتفاع
۲۴۴	چگونه قرارداد بیع ببندیم؟
۲۴۵	چگونه قرارداد فروش اقساطی ببندیم؟
۲۴۵	چگونه قرارداد انتقال ملک (قولنامه انتقال ملک) ببندیم؟

فصل نهم: کار و کارگر

۲۴۸	کار
۲۵۰	اهمیت کار
۲۵۰	عبادت و کار
۲۵۱	فراغت و استراحت
۲۵۱	رابطه انسان با ثروتی که از کارش بدست می آورد
۲۵۲	اجاره، وکالت و شرکت
۲۵۴	آثار اشتغال و ترک اشتغال
۲۵۵	هدف کار
۲۵۶	نوع کار

۲۵۸	کیفیت کار
۲۵۸	عامل کار
۲۶۲	روابط کارگر و کارفرما
۲۶۲	مفهوم اجتماعی کارگر
۲۶۴	تعریف کارگر در قانون کار
۲۶۵	کارفرما
۲۶۶	حقوق کارگر
۲۶۷	آزادای در انتخاب کار
۲۶۷	وظایف کارگر

فصل دهم: عقود اسلامی در بخش کشاورزی

۲۷۰	مقدمه
۲۷۱	اهمیت بخش کشاورزی از دیدگاه قرآن
۲۷۵	اهمیت بخش کشاورزی از دیدگاه احادیث
۲۷۶	عقود اسلامی در بخش کشاورزی
۲۷۷	عقد مزارعه
۲۷۷	شرایط مزارعه
۲۸۰	شرایط کار در مزارعه
۲۸۱	بذر و ابزار کار در مزارعه
۲۸۲	مساقات
۲۸۲	شرایط مساقات
۲۸۴	احکام مساقات
۲۸۴	شرایط باغ در مساقات
۲۸۵	نکات مشترک و افتراق در مزارعه و مساقات
۲۸۵	فوائد عقود ذکر شده
۲۸۷	منابع و مأخذ